

MOKESČIŲ TOBULINIMAS – LINK ŠALIES KONKURENCINGUMO IR AUGIMO

2021 m. gruodžio 22 d.

TURINYS

Mokesčių lengvatų prigimtis, vaidmuo ir ekonominio poveikio analizė	3
Skirtingų mokesčių režimų kaip įrankio mažinant pajamų nelygybę vertinimas	11
Fizinių asmenų mokesčiai. Kaip didinti galimybes dirbti, užsidirbti ir taupyti senatvei	14
Investavimo ir ilgalaikio taupymo modelis siekiant subsidiarios atsakomybės už pajamas senatvėje	17
Juridinių asmenų pelno mokesčio tobulinimo perspektyvos	19
Turto mokesčių veiksmingumas didinant savivaldos finansinį savarankiškumą	25

Mokesčių lengvatų prigimtis, vaidmuo ir ekonominio poveikio analizė

Atsiliepdamas į Lietuvos Respublikos Finansų ministerijos iniciatyvą atlikti mokesčių lengvatų sisteminę peržiūrą, Lietuvos laisvosios rinkos institutas (LLRI)

parengė analitinę medžiagą, nagrinėjančią lengvatų ir lengvatomis vadinamų apmokestinimo režimų prigimtį bei vaidmenį ekonomikoje.

1. Lengvata ar ne lengvata? Mokesčių lengvatų ir skirtingų apmokestinimo režimų požymiai

Nagrinėjimą tikslinga pradėti nuo esminių požymių, kuriais remiantis įmanoma atskirti mokesčių lengvatas nuo skirtingų reiškinų skirtingo apmokestinimo, kuris neretai taip pat vadinamas lengvatomis. Pateikti požymiai padės klasifikuoti skirtingus

mokesčių režimus, idant būtų galima formuoti mokesčių politiką, padedančią Požymiai, leidžiantys atskirti lengvatas nuo skirtingų apmokestinimo režimų.

1.1. Mokestinio režimo skirtumai turi savo vidinę logiką, atlieka jiems skirtą funkciją ir todėl nepriskirtini lengvatomis šiais atvejais:

- Vartojimas už Lietuvos ribų (eksportas). Kai nulinis vartojimo mokesčio tarifas taikomas eksportuojamoms prekėms bei paslaugoms.
- Subsidiarumo įgyvendinimas. Kai ekonominės veiklos pajamos arba išlaidos papildo valstybės funkcijas (paslaugas ar išmokas) ir ilgainiui sukuria subsidiarią atsakomybę. Kaip antai, gyventojų pajamų mokesčiu (GPM) neapmokestinama labdara ir parama, arba ilgalaikis taupymas bei investavimas pensijai, studijoms ar sveikatos draudimui. Toks neapmokestinimo režimas yra suteiktas tikslingai, siekiant, kad viešosios paslaugos ar išmokos būtų papildytos pačių žmonių bei privataus sektoriaus atsakomybe, jų vykdomomis funkcijomis bei tam reikalingų lėšų kaupimu. Lėšos, skirtos valstybės funkcijų papildymui privačia atsakomybe turi tokią pačią paskirtį, kaip ir

mokesčiai. Tad tokių lėšų neapmokestinimas dera su visa mokesčių sistemos logika ir leidžia įgyvendinti visuomenėje subsidiarumo principą.

- Valstybei yra gerokai efektyviau mažiau apmokestinti privačias pajamas ar išlaidas, nei pačiai iš savo lėšų mokėti išmokas ar teikti paslaugas. Atsižvelgiant į demografinę situaciją, tai yra ir tvariau. Ypač aktualu dėl taupymo senatvei, kai Lietuvoje demografinė situacija *Pay-As-You-Go* („Sodros“ tipo pensijų) sistemoms nepalanki, o gyventojai daug labiau priklauso nuo jos, nei kitose ES šalyse. Pripažinta, kad Lietuvos pensininkai negalės pasiekti ES šalyse įprasto pensijų pakeitimo koeficiento, jei nebus plečiamas privatus ilgalaikis kaupimas bei draudimas. Senėjančios visuomenės problemos tik aštrės ilgalaikės slaugos ir sveikatos apsaugos srityse, todėl čia būtini alternatyvūs šaltiniai.

- Kai apmokestinimas neturėtų nutraukti natūralių ekonomikos procesų, pvz., kai uždirbtos pajamos nėra skiriamos vartojimui, o dalyvauja tolesniame vertės kūrimo cikle. Ši skirtis ryškiausia juridinio asmens lygmeniu. Pridėtinės vertės kūrimo pagrindą sudarantis juridinio asmens gyvybės ciklas turi būti

saugomas ir pripažįstamas (investicijos-pelnas-paskirstymas) mokesčių politikos, nepertraukiant jo dirbtiniu apmokestinimu. Toks būtų paskirstyto pelno mokestis (neapmokestinant reinvestuojamo pelno), kokį taiko Lietuvos kaimynės – Estija, Lenkija, Latvija.

1.2. Mokestinio režimo skirtumai, kylantys iš skirtingų veiklos organizavimo, pajamų uždirbimo bei priimtų atsakomybės principų.

- Skirtingas žmonių, dirbančių samdomą darbą (pagal darbo sutartį), ar veikiančių savarankiškai – užsiimančių individualia veikla (pagal pažymą ir pagal verslo liudijimą) arba uždirbančių pajamas iš turto, kapitalo priaugio (dividendai, palūkanos už vertybinius popierius) apmokestinimas kyla iš skirtingo jų veiklos pobūdžio ir prisiimamos atsakomybės. Savarankiškai veikiančių bei iš kapitalo priaugio gaunamos pajamos turi daug verslo pajamų bruožų: tokios pajamos yra negarantuotos ir neperiodinės. Savarankiškai veikiantis asmuo pats prisiima riziką ir atsakomybę, skirtingai nuo samdomo darbo, kurio atlyginimas tiesiogiai nepriklauso nuo to, ar pavyko parduoti darbuotojo pagamintą produktą, ar įmonė gavo pelną ar patyrė nuostolį.

Pavyzdžiui, vertėjo (pardavėjo, dażytojo ir pan.), dirbančio vertimų biure ir to, kuris pats ieško

užsakymų, veda apskaitą, parūpina sau darbo priemones, ir, svarbiausia, asmeniškai atsako už savo produktą. Žvelgiant iš ekonominio turinio aspekto, samdoma bei savarankiška veiklos yra skirtingos, o tai sąlygoja ir skirtingą apmokestinimą.

Atskirtyje esantys ir sunkiai besiverčiantys žmonės dažnai neveda apskaitos ir negali atskaityti patirtų sąnaudų, nes tai pareikalauja:

- ✓ daugiau darbo pastangų, negu ekonominė minusuojamų kaštų vertė,
- ✓ daugiau kompetencijų, negu turi asmuo.

- vadinamasis „gyvulių ūkis“ – etiketė, kuri klijuojama patiems įvairiausiems mokesčių skirtumų atvejams ir, kol nesigilinama į konkrečius veiklos skirtumus bei ypatumus, neturi realaus turinio ir gali skambėti žeminančiai.

1.3. Paskata – tai išteklių paskirstymą ekonomikoje, įmonėje bei namų ūkyje reguliuojantys mokesčių politikos sprendimai. Ekonominėmis paskatomis siekiama paskatinti tam tikras veiklos rūšis, ekonomines šakas, išlaidų rūšis.

Paskatos dažniausiai vadinamos lengvatomis. Kadangi bemaž kiekvieną lengvatą galima pagrįsti kaip tam tikrą „paskatą“, ilgainiui nelengva atskirti

lengvatas nuo paskatų. Diskurso kontekste tikslinga išskirti tokias lengvatų ir paskatų kilmes:

- Jos įvedamos arba naikinamos remiantis ilgalaikiais ES ar tarptautiniais tikslais, kurių siekti Lietuva yra įsipareigojusi. Ypač, kai tie tikslai yra ambicingi, o jų siekimas reiškia, jog ta linkme reikės ir daugiau paskatų. Kaip antai „žalioji kursas“, CO2 neutralumas.
- Jos įvedamos arba naikinamos atsižvelgiant į Vyriausybės deklaruotus strateginius tikslus, kaip antai siekis pereiti prie didesnę pridėtinę vertę kuriančios ekonomikos, švietimo kokybės gerinimas.
- Jos taikomos socialiniais tikslais. Vartojimo mokesčių lengvatos nėra taiklus socialinės paramos instrumentas, nes tenka įvairių pajamų žmonėms, be to skatina žmones būtent ta preke/paslauga daugiau naudotis. Todėl jas tikslinga keisti išmokomis, skiriamomis konkrečiai remtinai gyventojų kategorijai (pagal turto ir pajamų testą, negalios turėjimą ar pan.).

Įprastai vartojamas pavadinimas „lengvata“ nurodo, kad tai yra išimtis iš „sunkumos“. Spaudimas suteikti lengvatas ir jų patrauklumas nebūtų toks stiprus, jei mokesčių našta – tiek tarifų, tiek administravimo prasme, būtų apčiuopiamai sumažinta. Tai sudarytų prielaidas naikinti ženklėsnį lengvatų kiekį nenusižengiant teisingumo principui. Dabar įsivyravęs polinkis mažinti mokesčių našta – per

atskiras lengvatas. Ir tam yra priežasčių. Esant per sunkiai mokesčių naštai, mokesčių mokėtojų troškimas gauti išimčių ir lengvatų yra suprantamas ir neišvengiamas.

Kadangi mokesčių politika dažniausiai grindžiama ne ekonominiais, bet politiniais argumentais, ekonomistams lieka tik įvertinti kaip vieni ar kiti mokesčiai ir jų pokyčiai veikia žmonių ir ūkio subjektų veiklos paradigmas, kokių prisitaikymo modelių dėl mokesčių atsiranda, ir kaip tai veikia ekonomikos efektyvumą bei valstybės tikslus.

Vyriausybė yra aiškiai įvardijusi ir paskelbusi svarbiausius savo tikslus ekonominėje ir socialinėje srityje:

- ✓ socialinės atskirties mažinimas,
- ✓ ekonomikos transformacija į didesnę pridėtinę vertę kuriančias veiklas,
- ✓ investicijų efektyvumo skatinimas,
- ✓ žalioji kursas,
- ✓ skaitmenizacija ir nauja švietimo kokybė.

Natūralu, kad mokesčių politika turėtų padėti įgyvendinti šiuos tikslus, o ne veikti priešinga kryptimi. Todėl tolesni vertinimai remsis Vyriausybės paskelbtais prioritetais. Taip pat logiška būtų atsižvelgti į tokius objektyvius reiškinius, kaip gyventojų senėjimas, santykinai didelė šešėlinė ekonomika, smulkiam ir vidutiniam verslui tenkanti didelė mokesčių ir ypač jų administravimo našta.

2. Konkrečių mokesčių lengvatų, režimų ir paskatų ekonominio poveikio analizė

Įvertinimui palengvinti atskirai pateikti skirtingos krypties poveikiai, I ir E, kurie gali reikštis vienu metu. I apibūdina tiesioginį poveikį mokesčių mokėtojams, vartotojams, ir pan. Poveikis E apibūdina poveikį valstybės biudžetui, išteklių paskirstymo efektyvumui ir bendroms ekonomikos tendencijoms:

2.1. 0 proc. tarifas taikomas tam tikriems paslaugų teikimo ir prekių tiekimo sandoriams, susijusiems su eksportu. Tai nėra lengvata, o nuoseklus pridėtinės vertės mokestis (PVM) taikymas ir visuotinė ES praktika, kai apmokestinami tik šalyje parduodami (ir/ar vartojami) produktai ir paslaugos.

2.2. Gyventojų pajamų, skiriamų tam tikram valstybės funkcijų finansavimui bei taupymui, kuris leis tas funkcijas finansuoti

ateityje: pensijų, kaupiamojo ilgalaikio gyvybės draudimo, studijų, sveikatos draudimo, neapmokestinimas GPM. Kaip aptarta aukščiau, tai nėra lengvata, o gyventojų ilgalaikio taupymo skatinimas, siekiant sumažinti krūvį viešosioms socialinėms sistemoms, kurios tiesiogiai priklauso nuo demografinių rodiklių. Diversifikuodami savo būsimus pajamų šaltinius, žmonės mažiau priklauso nuo „Sodros“ išmokų ar šalpos. Finansinis savarankiškumas yra svarbus vidurinėsios klasės stiprinimui ir bendrai visuomenės sveikatai, jis taip pat yra būtina prielaida senatvės pensijų pakeitimo koeficientui artėti prie ES vidurkio. Šiame kontekste itin svarbus yra leidžiamų atskaitymų ribų pakėlimas.

2.3. Lengvatinis 9 proc. PVM tarifas

šilumos energijai, tiekiamai gyvenamosioms patalpoms šildyti, įskaitant šilumos energiją, perduodamą per karšto vandens tiekimo sistemą, taip pat buitiniams energijos vartotojams tiekiamoms malkoms ir medienos produktams, skirtiems kūrenimui. Šildymui skirtiems gazoliams taikomas sumažintas akcizas.

Poveikis I:

- a) Sumažėja žmonių išlaidos šildymui.

Poveikis E:

- a) Nenuosekli politika. Lengvata prieštarauja „žaliosios ekonomikos“ kryptčiai, kurią Lietuva vykdytų kaip ES narė ir kuri pati savaime yra didelis iššūkis, pareikalausiantis ir daugiau į ilgalaikius tikslus orientuotų sprendimų. Lengvatos poveikis gyventojų pasirinkimui trukdo kitoms su išteklių taupymu ir CO2 emisijos sumažinimu susijusioms priemonėms, tokioms kaip daugiabučių renovacija;

- b) Lengvatos šildymui ir kurui, kuris naudojamas šildymui, nėra taiklios kaip socialinės paramos priemonės. Jos tenka vartotojams, nepriklausomai nuo jų pajamų ir neskatina jų taupyti.

2.4. Lengvatiniai 5 ir 9 proc. PVM tarifai.

Be 3 punkte išvardintų PVM lengvatų 9 proc. tarifas taikomas knygoms ir neperiodiniams informaciniams leidiniams, apgyvendinimo, keleivių vežimo paslaugoms, iki 2022 m. gruodžio 31 d. turizmo veiklą reglamentuojančių teisės aktų nustatyta tvarka teikiamoms apgyvendinimo paslaugoms, maitinimo įstaigų bei įvairioms kultūros, meno ir sporto paslaugoms. 5 proc. PVM tarifas taikomas vaistams ir medicinos pagalbos priemonėms, neįgalųjų techninės pagalbos priemonėms ir jų remontui, laikraščiams, žurnalams ir kitiems periodiniams leidiniams.

Poveikis I:

- a) Lengvatinais tarifais apmokestintų prekių gyventojams įsigyti yra santykinai lengviau (knygų, periodinių leidinių, viešojo transporto paslaugų, vaistų);
- b) Palengvinamos tam tikrų sektorių veiklos sąlygos, kaip antai apgyvendinimo, keleivių vežimo, periodinės ir neperiodinės spaudos.

Poveikis E:

- a) Gali paveikti žmonių pasirinkimus, kokio verslo imtis ar kokioje veikloje specializuotis. Tačiau tai nebūtinai lems veiklos sėkmę ir „lengvumą“;
- b) Sunkina mokesčių administravimą, gali sąlygoti piktnaudžiavimo riziką;
- c) Lengvata paslaugai, taikoma socialiniais tikslais, nėra taiklus socialinės paramos instrumentas, nes teikiamas ne žmonėms tiesiogiai, o per paslaugos/prekės teikėją.

2.5. Skirtingi GPM tarifai – skirtingų teisinių formų veiklų pajamoms. Kaip minėta aukščiau, apmokestinimo skirtumas yra pagrįstas, nes savarankiška veikla ekonominiu požiūriu skiriasi nuo samdomo darbo. Skirtingai nuo samdomų darbuotojų, savarankiškai dirbantys asmenys yra visiškai atsakingi už savo verslo organizavimą, jų pajamos yra negarantuotos, priklauso tik nuo jų pačių veiklos, o ne nuo darbdavio.

Poveikis I:

- a) Įvairių profesijų, gebėjimų ir kvalifikacijos žmonės gali patys sau susikurti darbo vietas ir tiekti bendruomenei reikalingas prekes bei paslaugas, nesteigdami įmonės;
- b) Sumažina įėjimo į rinką slenkstį, kuris yra esminis kliuvinys imtis įvairių ekonominių veiklų.

Poveikis E:

- a) Palaikomas valstybės deklaruotas tikslas sudaryti sąlygas visiems dirbti ir mažinti socialinę atskirtį. Atsižvelgiant į tai, kad įmonėms taikomi reikalavimai (pvz., iš karto turėti samdomų darbuotojų ir vesti buhalterinę apskaitą, vykdyti kitas prievoles) daugeliui žmonių būtų nepakeliami, savarankiškos veiklos panaikinimas didintų socialinę atskirtį;
- b) Piktnaudžiavimo atvejai, kuomet nevedama visų pajamų apskaita ir naudojama mažiausio apmokestinimo forma (skirta mažiausioms pajamoms), kai faktinės pajamos yra didesnės;
- c) Piktnaudžiavimo atvejai, kuomet mokesčius mokantys kaip savarankiškai dirbantys žmonės realiai dirba kaip samdomi darbuotojai – jiems darbą organizuoja kiti subjektai. Iš to kyla nelygios konkurencinės sąlygos, diskriminuojančios darbuotojus samdančius ir dėl to daugiau mokesčių mokančias įmones;

- d) Panaikinus šias veiklos formas padaugėtų žmonių, neturinčių darbo pajamų, tai galimai didintų biudžeto išlaidas nedarbo išmokoms bei pašalpoms, perkvalifikavimui, ir t.t. Labiausiai tai paliestų žemesnės kvalifikacijos darbuotojus bei regionų gyventojus;
- e) Panaikinus supaprastintas formas savarankiškai dirbantiems, stipriai išaugtų paskatos šešėlinei veiklai, o turint omenyje santykinai aukštą šešėlio toleravimą Lietuvoje, po pandeminius sunkumus ir itin sunkias sąlygas smulkiam verslui, tai būtų žingsnis atgal tiek „traukiant veiklas iš šešėlio“, tiek mažinant priešišumą tarp socialinių grupių.

2.6. GPM tarifas su darbo santykiais susijusioms pajamoms siekia 20 proc./32 proc., o pajamos iš dividendų apmokestinamos 15% GPM tarifu, pelno mokestis – 15%. Kaip minėta aukščiau, tai nėra lengvata, o skirtingų veiklų skirtingas apmokestinimas.

Darbo užmokestis yra atlygis už darbą, kuris gaunamas nuolatos ir iš karto, net ir tuomet, kai darbo produktas dar nėra (o gal ir nebus) parduotas rinkoje. Pajamos iš dividendų yra mokamos iš pelno, kuris nėra garantuotas; net jei pelnas ir yra uždirbamas, dividendai mokami nereguliariai ir negarantuotai. Imantis verslo iš anksto nežinoma, ar, kada ir kiek pelno bus uždirbta. Ypač aktualu apmąstyti turtinės atsakomybės prasmę – akcininkas prisiima ribotą turtinę atsakomybę ir gali netekti įmonės akcijas investuoto turto, o kai kurių įmonių formų savininkai prisiima ir neribotą turtinę atsakomybę.

Darbo užmokestis išmokamas kaip įmonės išlaidos, gyventojui tai yra pirmą kartą apmokestinamos pajamos. Dividendai savininkui (dalininkui) išmokami iš pajamų, kurias uždirbant jau buvo sumokėti įvairūs mokesčiai – darbo, PVM, akcizų, turto, pelno ir kt.

2.7. Progresinis GPM tarifas yra negatyvi mokesčio lengvata arba diskriminavimas.

Šiuo metu taikomas 32 proc. GPM tarifas pajamoms viršijant 60 vidutinio darbo užmokesčio (VDU) dydžio, kai pajamoms neviršijančioms 60 VDU, taikomas 20 proc. tarifas.

Poveikis E:

- a) Taikyti progresinį pajamų apmokestinimą nėra nuoseklu valstybės deklaruojamų tikslų atžvilgiu. Tai mažina paskatas steigti aukštesnę pridėtinę vertę kuriančias darbo vietas ir pritraukti atitinkamas investicijas;
- b) Labiau apmokestinant daugiau uždirbančius, mažėja paskatos žmonėms investuoti į savo žinias bei gebėjimus ir stengtis sukurti didesnę vertę;
- c) Skatinama steigti įmones, persikelti gyventi ir deklaruoti pajamas svetur, siekiant išvengti progresinio apmokestinimo.

2.8. Bendras ir visiems prieinamas paskirstyto pelno apmokestinimo modelis (reinvestuojamo pelno neapmokestinimas) versus esamos pelno mokesčio lengvatos (ir leistinų sąnaudų atskaitymo tvarka).

Šiuo metu uždirbtas pelnas apmokestinamas du kartus – įmonės lygmenyje ir paskirstant jį dividendais. Tai reiškia, kad nepaisant santykinai žemo Lietuvoje taikomo pelno mokesčio tarifo – 15 proc., efektyvus pelno apmokestinimas siekia net 27,75 proc. Siekiant sumažinti šią naštą (2001 m. atsisakius nulinio tarifo reinvestuotam pelnui), nueita pelno mokesčio lengvatų plėtimo keliu.

Priklausomai nuo įmonės pajamų ir darbuotojų skaičiaus bei veiklos pobūdžio, pelnui gali būti taikomas 0 proc, 5 proc. arba 15 proc. tarifai.

Juridinio asmens gyvavimo ciklas – investicijos-pelnas-pelno paskirstymas – yra pridėtinės vertės kūrimo ciklas, kurio dirbtinis pertraukimas apmokestinant tik popieriuje uždirbtą ir nepaskirstytą pelną

sumažina veiklos efektyvumą ir įmonės tvarumą, ypač krizių akivaizdoje. Atsisakius diferencijuotų pelno mokesčio tarifų, gausių ir biurokratizuotų lengvatų, tikslinga pereiti prie paskirstyto pelno apmokestinimo.

Poveikis I:

- a) Įmonės turėtų daugiau lėšų investicijoms ir plėtrai, sumažėtų jų poreikis skolintis;
- b) Sumažėtų su investicijomis ir moksliniais tyrimais ir eksperimentine plėtra (MTEP) susijusi biurokratinė našta;
- c) Būtų supaprastinta mokesstinė apskaita ir sumažinta administracinė našta.

Poveikis E:

- a) Sumažėtų paskatos verstis šešėline veikla ir dirbtinai mažinti apmokestinamąjį pelną (siekiant mokėti mažesnio tarifo pelno mokesť);
- b) Būtų atkurtas Lietuvos mokesčių sistemos konkurencingumas;
- c) Būtų pritraukiama daugiau tiesioginių užsienio ir vietos investicijų, kurioms nereikėtų suteikti specialių sąlygų, stimulų ir lengvatų.

2.9. Dabar galioja brangaus turto apmokestinimas gyventojams. Kaip galimybė svarstomi įvairūs modeliai, siekiant įgyvendinti visuotinį nekilnojamo turto mokesť.

Nekilnojamasis turtas apmokestinamas, jei jo vertė viršija 150 tūkst. eurų, tačiau jau ir dabar esama lengvatų ir išimčių: turintiems tris ir daugiau vaikų taikoma aukštesnė, 200 tūkst. eurų riba; mokesčio nemoka gyventojai, kurie pajamas gauna iš žemės ūkio veiklos.

Ekonomiškai tai yra itin nepagrįstas mokesťis, nes nekilnojamasis turtas, jeigu nenaudojamas komerciniais tikslais, savaime negeneruoja pajamų ir nesukuria realaus šaltinio mokesčiui sumokėti. Net ir

daliniam nekilnojamo turto apmokestinimui taikomos išimties bei lengvatos tik patvirtina esminę šio mokesčio ydą – apmokestinamas objektas, kuris negeneruoja pajamų, o nesant realaus mokesčio mokėjimo šaltinio, mokestis gali tapti nepakeliama našta. Mokestis buvo įvedamas, argumentuojant, kad jį mokės tik pasiturintys, tačiau laipsniškai siekiama „išplėsti“ apmokestinimą ir mokestis pasiekia vis daugiau, net ir nepasiturinčių gyventojų grupių.

Kadangi Lietuvoje, palyginus su kitomis ES šalimis, santykinai daug nepasiturinčių asmenų turi nekilnojamo turto, visuotinis nekilnojamo turto mokestis sukurtų ypač daug socialinių problemų. Jį įvedant vargiai galima būtų išvengti plataus masto lengvatų (taigi nebūtų visuotinis). Taikant išimtis ar lengvatas pagal amžių, socialinę grupę ar valdomų objektų kiekį, sukurtų papildomas paskatas fiktyviai keisti turto savininką. Žmonės prisitaikytų prie galimybių, išsklaidytų turimą turtą daugeliui savininkų, o turto mokesčio administravimas kainuotų brangiau už jo pajamas.

2.10. Sumažintas privalomojo sveikatos draudimo (PSD) įmokų tarifas, kurias valstybė moka už savo draudžiamus asmenis.

Poveikis I:

Net 22 grupių asmenys, kurie draudžiami privalomuoju sveikatos draudimu valstybės lėšomis, įmokų nemoka, bet gauna sveikatos draudimo paslaugas. Dirbtinai sumažindama įmokas už šiuos asmenis, valstybė diskiminuoja asmenis, kurie patys moka PSD. Ligonų kasų biudžetas negauna pakankamo finansavimo.

Poveikis E:

- a) Už minėtus asmenis valstybė sumoka PSD sumas, nesiekiančias

net individualia veikla besiverčiančių žmonių įmokų (šie moka nuo einamųjų metų minimalios mėnesinės algos (MMA), už valstybės remtinus mokama nuo užpraeitų metų MMA). Turint omenyje, kad išlaidos šių kategorijų ligoniams gydyti yra netgi didesnės už vidutines, nukenčia PSD biudžetas, o kiti PSD įmokų mokėtojai, ypač dirbantys pagal darbo sutartis, yra apmokestinami neproporcingai aukštai, palyginus su jų gaunamomis paslaugomis.

- b) PSD nuolat trūksta lėšų, ir tai neleidžia sveikatos apsaugos sistemai gerinti kokybės, o gydymo įstaigoms adekvačiai planuoti savo finansų.

2.11. Gazoliai, skirti naudoti žemės ūkio veikloje, apmokestinami žemesniu, 60 eurų už 1 000 litrų produkto akcizų tarifu.

Poveikis I:

- a) Ūkininkai mažiau išleidžia kurui, sudaromos prielaidos žemesnei jų produkcijos savikainai (tiesa, nebūtinai kainai).

Poveikis E:

- a) Nesilaikoma lygybės principo kitų verslų, gamybos procese naudojančių kuro reikalaujančius įrenginius, atžvilgiu,
- b) Nenuoseklu deklaruoto „žaliojo kurso“ atžvilgiu. Lengvatos gavėjai neskatinami pereiti prie mažiau taršių energijos formų, žalesnės įrangos, efektyvaus kuro naudojimo, naujų veiklų ar verslo modelių.
- c) Mažiau apmokestintu kuru naudojamosi ir kituose sektoriuose, tuo pačiu skatinama nelegali prekyba ir šešėlinė veikla.

3. Apibendrinimai ir rekomendacijos

- Nagrinėjant skirtingus mokesčių režimus ir mokesčių lengvatas, pirmiausia tikslinga išskirti tas lengvatas, kurios neatitinka Vyriausybės programos tikslų.
 - Taip pat tikslinga atsižvelgti į žmonių prisitaikymo gebėjimus ir polinkį minimizuoti mokesčių našta – tad mokesčių peržiūra turėtų realiai, o ne teoriškai sumažinti paskatas šešėlinei veiklai ir šešėlinės ekonomikos mastus. Griežtinant legalios veiklos sąlygas, dalis šiandieninių mokesčių mokėtojų gali trauktis į šešėlį arba emigruoti.
 - Tais atvejais, kai paskatas/lengvatas galima pakeisti bendrai ir visiems galiojančiomis nuostatomis, atitinkančiomis Vyriausybės programos tikslus, tikslinga eiti būtent šiuo keliu (paskirstyto pelno mokesčio ir pan. atvejai).
 - Tikslinga palaipsniui suvienodinti mokesčių tarifus jų mažinimo, o ne didinimo linkme.
 - Taip pat atsisakyti buvusios Vyriausybės įvesto progresinio GPM kaip neatitinkančio Vyriausybės programos nuostatų ir trukdančio kurti aukštos pridėtinės vertės darbo vietas bei ekonomiką.
 - Įtvirtinti subsidiarumo principą įgyvendinančias mokesčių nuostatas kaip tikslingas, priskirti joms aiškų apibūdinimą (pvz., subsidiarumo nuostatos, ir nebevadinti jų lengvatomis, kad šie mokesčių režimai nebūtų nuolatinės rizikos zonoje). Siekiant atsakomybės svorio perkėlimo iš valstybės žmonėms ir tikro subsidiarumo įgyvendinimo, palaipsniui didinti leidžiamų atskaitymų lubas.
 - Jeigu pajamos iš esmės skiriasi savo turiniu ir kilme, prisiimama rizika bei atsakomybe, netikslinga suvienodinti jų apmokestinimo.
-

Skirtingų mokesčių režimų kaip įrankio mažinant pajamų nelygybę vertinimas

Mokesčiai nėra efektyvus įrankis mažinti pajamų nelygybę.

Visų pirma dėl to, kad mažina paskatas bei galimybes žmonėms judėti link didesnes pajamas užtikrinančios veiklos patiemis: progresinis tarifas veikia kaip bauda už pasiekimus, o atskiros lengvatoms, kaip efektyvaus išteklių pasiskirstymo trikdys. Mokesčių progresyvumas yra nukreiptas prieš didesnio darbo užmokesčio ar kitos formos grąžos siekį. Tačiau būtent didesnė kuriama pridėtinė vertė ir jos nulemtos didesnės tos vertės kūrėjų pajamos yra esminė Vyriausybės programos ekonominės politikos siekiamybė. Todėl progresinis pajamų mokesčio tarifas

tikslingas svarstyti tik neapmokestinamojo pajamų dydžio (NPD) apimtyje, kaip priemonė padidinti mažiausiai uždirbančių pajamas ir taip sumažinti jų skurdą.

Pajamų nelygybės mažinimas ekonomiškai ir socialiai prasmingas tiek, kiek jis didina skurdžiausiųjų pajamas, o ne tiesiog perskirsto pajamas iš vienu žmonių kitiems (pajamų perskirstymas tik didina žmonių priklausomybę nuo politikų, o vertės nesukuria). Mažiau pasiturinčių ir ekonomiškai neaktyvių žmonių pajamas padidinti galima veikiant šiomis kryptimis:

1. Užtikrinti aplinką patiemis žmonėms užsidirbti per palankias sąlygas verslui plėtotis, pritraukti investicijų, garantuoti paprastas veiklos formas, žemą įėjimo slenkstį tiek žmonėms, tiek individams užsiimti ekonomine veikla.

Šiuo aspektu svarbūs mokesčiai klausimai:

Mokesčių sistemos paprastumas ir stabilumas

Mokesčių sistemos paprastumas ir stabilumas – esminė prielaida norint užkirsti kelią mokesčiams chaosui, kad nauji mokesčiai arba kiti mokesčiai pokyčiai neįsigaliojotų per kelias savaites nuo sprendimo priėmimo. Mokesčių politika turi būti stabili, retai keičiama ir lengvai prognozuojama.

Mokesčių lengvatų netaikymas atskiroms verslo rūšims.

Dar visai neseniai LR Seimo Finansų ir biudžeto komiteto iniciatyva atsirado lengvata mažiesiems aludariams, kooperatyvams jau ilgą laiką taikomas 5 proc. pelno mokesčio tarifas, jei daugiau nei 50 proc. pajamų yra iš žemės ūkio veiklos, gazoliams, skirtiems naudoti žemės ūkio veiklai, taikomi mažesni akcizai, nekilnojamojo turto mokesčiu

neapmokestinamas nekilnojamas turtas, naudojamas pajamoms iš žemės ūkio veiklos gauti ir įvairios kitos lengvatoms – taip didinamas išimčių ir lengvatų skaičius, išskiriant vienus subjektus iš kitų. Tai visais atvejais iškraipo konkurenciją: tiek dėl lengvesnių sąlygų veikti, tiek dėl didesnio patrauklumo gyventojams rinktis mažiau apmokestintas prekes. Kiek tos, o ne kitos prekės ar jų gamintojai nusipelno būti išskirti, sprendžia tik politikai. Lengvatoms sunkina mokesčių administravimą, gali sąlygoti piktnaudžiavimą ir didinti bendrą mokesčių našumą.

Paprastos veiklos formos, leidžiančios ekonomine veikla užsiimti įvairios kvalifikacijos žmonėms, neinvestuojant į įmonės sukūrimą ir pilnos apskaitos vedimą.

Pabrėžtina, kad savarankiškos veiklos formos nėra mokesčių lengvata – savarankiškai veikiančių bei iš kapitalo priaugio gaunamos pajamos, skirtingai nei samdomo darbo, turi daug verslo pajamų bruožų: tokios pajamos yra

negarantuotos, neperiodinės, svarbu ir tai, kad savarankiškai veikiantis asmuo pats prisiima riziką ir atsakomybę, skirtingai nuo samdomo darbo, kurio atlyginimas tiesiogiai nepriklauso nuo įmonės uždirbto pelno ar patirto nuostolio. Savarankiškai dirbantis žmogus savo darbo vaisiais turi sutaupyti, kad galėtų leisti sau atitinkamą laikotarpį neturėti pajamų, kai tuo tarpu pagal darbo sutartį dirbančiam žmogui atostogų laikotarpis yra apmokamas darbdavio. Žvelgiant iš ekonominio turinio aspekto, samdoma bei savarankiška veiklos yra skirtingos, o tai sąlygoja ir skirtingą apmokestinimo režimą.

Progresyvumo mokesčių sistemoje naikinimas siekiant lengviau administruoti mokesčius tiek patiems mokesčių mokėtojams, tiek mokesčių administratoriui bei kuriant paskatas uždirbti daugiau.

2020 m. progresinis 32 proc. gyventojų pajamų mokesčio tarifas buvo taikomas nuo 84 VDU, Valstybinės mokesčių inspekcijos (VMI) duomenimis, tai į valstybės biudžetą papildomai surinko tik kiek daugiau nei 51 mln. eurų, o juos sumokėjo 2 686 žmonės. Dėl tokios nedidelės papildomos sumos, surenkamos į valstybės biudžetą, nereikėtų kurti paskatų slėpti pajamas dėl aukštesnio jų

apmokestinimo ar netgi galimo veiklos svetur perkėlimo. Skirtingas gyventojų pajamų mokesčio tarifas darbo pajamoms baudžia daugiau dirbančius bei prisiimančius didesnę atsakomybę.

„Sodros grindų naikinimas“ leistų žmonėms likti konkurencingiems darbo rinkoje, kai jie nenori arba negali dirbti pilnos darbo dienos.

Tai būtų konkretus žingsnis mažinant atskirtį. Toks sprendimas labiausiai padėtų mažiausias pajamas gaunantiems asmenims, kuriems iš esmės tektų mokėti mažesnius mokesčius, jei nenorima ar negalima dirbti pilną darbo dieną, to pasekoje darbdaviai galėtų didinti atlyginimus kitiems ar net įdarbinti papildomų darbuotojų.

Pelno mokestis, skatinantis maksimaliai investuoti į plėtrą ir sudarantis mažiausiai prielaidų vartoti per įmones.

Tai pasiekti galima įgyvendinus paskirstyto pelno apmokestinimo sistemą, kuri jau sėkmingai veikia Estijoje, Latvijoje, o nuo šių metų dalinai ir Lenkijoje. Toks paskirstomojo pelno apmokestinimo režimas lygiai aktualus didelėms ir mažoms bei vidutinėms įmonėms, pastarosioms gal net dar labiau, nes joms sunkiau prieinami kreditai įmonės plėtrai.

2. Sudaryti sąlygas visiems vaikams gauti kokybišką išsilavinimą, žmonėms mokytis visą gyvenimą ir gauti kokybiškas perkvalifikavimo paslaugas nedarbo atveju.

Darbo paieškos išmoką keisti į premiją už rastą ir išlaikytą darbą.

Reikia ieškoti, kokios priemonės galėtų skatinti motyvaciją dirbti ir užtikrinti ilgalaikių bedarbių grįžimą į darbo rinką ar bent jau naujų skaičiaus mažėjimą. Įmonės, norėdamos būti konkurencingos, taiko *signing bonus* (liet.: pasirašymo premija) priemonę, pritraukti naujiems

darbuotojams, padengti prarastas jų pajamas, pavyzdžiui, susidariusias palikus buvusią darbovietę, bet neužkelti bendro algų lygio įmonėje. Žinoma, gavęs premiją, darbuotojas būtų įpareigotas tam tikrą laiką dirbti toje darbo vietoje. Turint omenyje, kad šiuo metu net apie 37 proc. visų bedarbių yra ilgalaikiai, tai reikšmingai sumažintų bendrą darbo neturinčių žmonių skaičių.

3. Kurti taiklią socialinės apsaugos politiką, paremtą aiškiais principais ir orientuotą į ilgalaikius tikslus.

Šiuo aspektu svarbūs mokestiniai klausimai yra susiję su socialinio bei sveikatos draudimo įmokų-išmokų nustatymo principais ir socialinės paramos principais (kurių darbo grupė nenagrinėjo) bei ilgalaikio kaupimo bei draudimo mokestiniu režimu.

GPM neapmokestintas ilgalaikis investavimas ir taupymas nėra mokestinė lengvata ir turėtų būti išlaikytas.

Šiuo instrumentu yra įgyvendinamas subsidiarumo principas, kai ekonominės veiklos pajamos arba išlaidos papildo valstybės funkcijas (paslaugas ar išmokas) ir ilgainiui sukuria subsidiarią atsakomybę. Panaikinus tokią galimybę, būtų sumažinta motyvacija ir galimybė žmonėms patiems prisiimti atsakomybę už savo ateities pajamas, jų pensijai skirtas krepšelis būtų mažesnis ir menkiau diversifikuotas, o rizika valstybės finansams išaugtų.

Reikalinga išlaikyti mokestines paskatas savarankiškai kaupti ar draustis pensijų draudimu.

Tai svarbu, turint omenyje tai, kad Lietuvos gyventojų finansinis raštingumas yra ganėtinai žemas, svarbu užtikrinti, kad gyventojams būtų patrauklu kaupti per profesionalius investuotojus – čia nereikalingas pradinis įnašas, o sumokamos sumos gali būti ir nedidelės. Labiau išprusę ir daugiau lėšų galintys skirti gyventojai gali naudotis ir kitais instrumentais: investuoti patys, per sutelkto finansavimo platformas ir kt.

Vertinant siekį sumažinti pajamų nelygybę, taikant skirtingus mokestinius tarifus pagal darbo grupės iškeltus principus, efektyvumo ir administravimo paprastumo principai netenkinami, draugiškumas aplinkai – neutralus, socialinis teisingumas – abejotinas, tikslingumas patenkinamas tiek, kiek susiję su apsauga nuo skurdo. Tačiau kaip minėta, apsaugai nuo skurdo yra efektyvesnių įrankių nei mokesčiai.

Fizinių asmenų mokesčiai. Kaip didinti galimybes dirbti, užsidirbti ir taupyti senatvei

Atsižvelgiant į pagrindinį Lietuvos **socialinį-demografinį iššūkį**, gyvybiškai svarbu sudaryti kuo platesnes galimybes žmonėms dirbti bei taupyti senatvei. Todėl tikslinga:

- ✓ išlaikyti esamą GPM režimą ilgalaikiams taupymo instrumentams,
- ✓ netaikyti Sodros grindų, neįvesti privalomo nedarbo, ligos ir

motinystės socialinio draudimo savarankiškai dirbantiems bei

- ✓ atsisakyti mokesčių sistemos progresyvumo, kaip stabdančio aukštesnę pridėtinę vertę kuriančios ekonomikos plėtrą ir Dibdinian palaikančio išteklių pritraukimą į mažų ir vidutinių atlyginimų ekonomiką.

1. Gyventojų pajamų mokesčiu neapmokestintas ilgalaikis investavimas ir taupymas yra būtinas socialinės politikos įrankis, skirtas paskatinti gyventojus, kurie nėra profesionalūs investuotojai, per ilgą laiką nedidelėmis sumomis prisidėti prie savo senatvės pajamų ir sumažinti spaudimą Sodrai.

Lietuvai, kaip sparčiai senstančiai visuomenei, kurios pensinio amžiaus žmonės neretai susiduria su skurdo rizika, yra svarbu skatinti ilgalaikį taupymą senatvei.

Ilgalaikį investavimą apmokestinus gyventojų pajamų mokesčiu, būtų mažinama motyvacija ir galimybė žmonėms patiems priimti atsakomybę už savo ateities pajamas, o jų pensijai skirtas krepšelis būtų mažesnis ir menkiausiai diversifikuotas.

Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvos gyventojų finansinis raštingumas dar yra nepakankamas, svarbu užtikrinti, kad gyventojams būtų patrauklu kaupti per profesionalius investuotojus. Kaupimas per profesionalius investuotojus – pensijų fondus ir gyvybės draudimą – labiausiai pritaikytas būtent mažas bei vidutines pajamas turinčiam žmogui – čia nereikalingas pradinis įnašas, o sumokamos sumos gali būti ir nedidelės: 2020 metais vidutinė kaupiamojo gyvybės draudimo įmoka sudarė 46 eurų per mėnesį už vieną draudimo sutartį.

2016 m. LR Seimas įvedė 2 000 eurų įmokų į gyvybės draudimą ir pensijų fondus lubas, taip sumažindamas maksimalią grąžintą GPM sumą iki 300 eurų per metus. Jau dabar 300 eurų nėra ta suma, kuri motyvuotų taupyti vidutines ar aukštesnes pajamas uždirbančius gyventojus per gyvybės draudimą. Labiau pasiturintys gyventojai paprastai naudojami daug didesnę grąžą generuojančiais būdais: investuoja į vertybinius popierius investiciniuose fonduose arba gyvena iš turto pajamų.

Investicinis neutralumas gali būti vertybė finansų institucijų priežiūros prasme, bet jis yra netinkamas taikyti modeliui, kuris buvo įvestas, siekiant, kad dalis žmonių pajamų būtų be mokesčių skiriama kaupimui ir senatvės užtikrinimui.

Atsižvelgiant į demografines prognozes ir visą kartą žmonių, kurie priėmė atsakomybę už savo pajamas senatvėje, yra neapdairu ir pavojinga panaikinti šį svarbų socialinės politikos įrankį.

2. Ekonominių prielaidų įvesti privalomą socialinį nedarbo, ligos ir motinystės draudimą ar Sodros grindis savarankiškai dirbantiems nėra. Siekis tokiais būdais sulygtinti individualios veiklos ir darbo santykių pajamų apmokestinimą neprisidėtų prie teisingesnės mokesčių sistemos kūrimo, tačiau pakirstų ekonominį individualios veiklos pagrindą, ypač mažai uždirbantiems ir regionuose gyvenantiems žmonėms, jaunimui, senjorams. Tai stipriai skatintų vykdyti veiklą šešėlyje.

Savarankiškai veikiančių asmenų pajamos, skirtingai nei samdomo darbo yra negarantuotos ir neperiodinės. Svarbiausia, kad savarankiškai veikiantis asmuo pats prisiima riziką ir atsakomybę, skirtingai nuo samdomo darbo, kurio atlyginimas tiesiogiai nepriklauso nuo įmonės uždirbto pelno ar patirto nuostolio.

Neturint pastovių pajamų arba joms esant labai mažoms nėra galimybės mokėti papildomas socialinio draudimo įmokas nuo fiksuotų sumų („sodros grindys“), o ir nuo gaunamų pajamų didelei daliai tai būtų nepakeliama našta. Juo labiau, kad pasinaudoti socialinio draudimo išmokomis savarankiškai dirbantys asmenys turėtų mažai galimybės:

– Kadangi jie yra ir darbuotojai, ir darbdaviai, darbą jie turi įvykdyti, nepriklausomai nuo to ar serga, ar ne. Turint omenyje, kad žmonės daugiausia negaluoja po kelias dienas, o už jas apmoka darbdavys, savarankiškai dirbančiam toks draudimas reiškia tik didesnes išlaidas. Ilgesnių ligų rizikai tokie žmonės galėtų draustis savanoriškai.

– Kadangi darbo vietą jie susikuria patys, draudimas nuo nedarbo neturi ekonominio pagrindo. Argumentas, kad iš užimtumo fondo buvo mokamos išmokos pandemijos metu, yra klaidinantis. Karantino metu išmokos buvo mokamos kaip kompensacijos uždraudus dirbti, o ne dėl to, kad darbo nebuvo. Darbo buvo, bet

siekiant suvaldyti epidemiją, žmonėms buvo neleidžiama dirbti. **Kadangi toks apribojimas buvo įvestas visos visuomenės labui, tai ir išmokos logiškai turėjo būti mokamos iš bendrų mokesčių bei ES lėšų. Tai, kad Lietuvoje jos buvo susietos su užimtumo fondu yra tik techninis sprendimas.**

Svarbu pažymėti, kad savarankiškai dirbantys žmonės yra būtina ekosistemos dalis, kuri pastaraisiais metais tik plečiasi tiek profesijų, tiek žmonių skaičiaus prasme – žmonės nenori prisirišti prie darbdavio ilgam laikui arba apskritai renkasi gyventi kaip „freelanceriai“. Tai ne tik lietuviškas fenomenas, o pripažinta globali darbo rinkos tendencija. Šiandien savarankiškai dirba ne tik gaminius gaminantys ar paslaugas teikiantys asmenys, bet ir daugybė menininkų, kūrėjų, ir tie, kurie bando naujas verslo idėjas. Kol idėja neneša pajamų, žmogus negali kurti UAB, nes neturi stabilių pajamų, o idėjai išbandyti gali prireikti ne vienerių metų. Tai yra tikrieji inovacijų inkubatoriai. Todėl visos šalys turi vienokias ar kitokias palengvinto mokesčių mokėjimo formas, pritaikytas nestabiliom ir galimai mažom pajamom.

Apsunkinus individualios veiklos sąlygas netektume dalies kūrybiškumo bei inovacijų, padidėtų skurdas, šešėlinė ekonomika ir išlaidos pašalpoms, nes tikrai ne visi šiuo metu dirbantys pagal individualią veiklą išgalėtų sumokėti papildomus mokesčius.

3. Progresyvumas mokesčių sistemoje turėtų būti naikinamas siekiant lengviau administruoti mokesčius tiek patiems mokesčių mokėtojams, tiek mokesčių administratoriui. Toks sprendimas kurtų papildomas paskatas uždirbti daugiau, o biudžetas didėtų taikant mažesnius mokesčių tarifus.

2020 m. progresinis 32 proc. gyventojų pajamų mokesčio tarifas buvo taikomas nuo 84 vidutinių darbo užmokesčių (VDU), Valstybinės mokesčių inspekcijos (VMI) duomenimis, tai į valstybės biudžetą papildomai atnešė tik kiek daugiau nei 51 mln. eurų, o juos sumokėjo 2686 žmonės. Į valstybės biudžetą surenkama suma yra nereikšminga, o paskatos slėpti pajamas ar netgi persikelti svetur – yra apčiuopiamos ir pavojingos, gali sukelti biudžetui reikšmingų netekčių ir tiesiogiai

prieštarauja vyriausybės tikslui pritraukti į Lietuvą talentus. Skirtingas gyventojų pajamų mokesčio tarifas darbo pajamoms baudžia daugiau dirbančius bei prisiimančius didesnę atsakomybę.

Progresinis aukštesnių pajamų apmokestinimas tiesiogiai kertasi su Vyriausybės keliamu tikslu sukurti daugiau didesnę pridėtinę vertę kuriančių darbo vietų, todėl turėtų būti naikinamas.

Investavimo ir ilgalaikio taupymo modelis siekiant subsidiarios atsakomybės už pajamas senatvėje

Gyventojų pajamų mokesčiu (GPM) neapmokestintas ilgalaikis investavimas ir taupymas neturėtų būti laikomas mokesetine lengvata. Šiuo instrumentu yra įgyvendinamas subsidiarumo principas, kai ekonominės veiklos pajamos arba išlaidos papildo valstybės funkcijas (paslaugas ar išmokas) ir ilgai sukuria subsidiarią atsakomybę.

Toks neapmokestinimo režimas yra suteiktas tikslingai, siekiant, kad viešosios paslaugos ar išmokos būtų papildytos pačių žmonių bei privataus sektoriaus atsakomybe, jų vykdomomis funkcijomis bei tam reikalingų lėšų kaupimu. Tad tokių lėšų neapmokestinimas dera su visa mokesčių sistemos logika ir leidžia įgyvendinti visuomenėje subsidiarumo principą.

Valstybei yra tikslinga ir efektyvu mažiau apmokestinti privačias pajamas ar išlaidas, nei pačiai iš persikirstomų lėšų mokėti išmokas ar teikti paslaugas. Atsižvelgiant į demografinę situaciją, tai yra ir tvariau, mažėjant darbingo amžiaus gyventojų proporcijai. Tai ypač aktualu dėl taupymo senatvei, kai Lietuvoje demografinė situacija *Pay-As-You-Go* („Sodros“ tipo pensijų) sistemoms nepalanki, o gyventojai labiau priklauso nuo jos, nei kitose ES šalyse.

Pripažinta, kad Lietuvos pensininkai negalės pasiekti ES šalyse įprasto pensijų pakeitimo koeficiento, jei nebus plečiamas privatus ilgalaikis kaupimas bei draudimas. Tos šalys, kurios diversifikuoja pensijas, pasiekia didesnio žmonių saugumo su mažesniu persikirstymu ir rizika šalies viešiesiems finansams. Diversifikavimą užtikrina privalomas privatus kaupimas (Lietuvoje tai atitiktų II pensijų pakopą) arba (ir) palankios sąlygos žmonėms

kaupiti privačiai savanoriškai (III pensijų pakopa).

Turint omenyje, kad Lietuvos gyventojų finansinis raštingumas yra ganėtinai žemas, svarbu užtikrinti, kad gyventojams būtų patrauklu kaupiti per profesionalius investuotojus. Kaupimas per fondus ir gyvybės draudimą labiausiai pritaikytas būtent mažas bei vidutines pajamas turinčiam žmogui – čia nereikalingas pradinis įnašas, o sumokamos sumos gali būti ir nedidelės: 2020 m. vidutinė kaupiamojo gyvybės draudimo įmoka sudarė 46 eurų per mėnesį už vieną draudimo sutartį.

Mokesčines paskatas savarankiškai kaupiti ar draustis pensijų draudimu taiko tokios šalys, kaip Austrija, Danija, Jungtinė Karalystė, Liuksemburgas – nes paskatinti žmones kaupiti patiems valstybei yra efektyviau, nei prisiimti įsipareigojimus jiems mokėti senatvėje didesnę pensiją. Juo labiau, kad gyventojų taupymo norma Lietuvoje vis dar viena mažiausių tarp ES šalių: 2019 m. ji siekė 0,6 proc. pajamų, kai tuo tarpu ES šalyse vidutiniškai – 6,2 proc.

2021 m. gyventojų indėliuose laikomos sumos stipriai išaugo, tačiau jos toliau laikomos sąskaitose, kur nuvertėja, arba geriausiu atveju yra investuojamos į nekilnojamąjį turtą.

2016 m. LR Seimas įvedė 2 000 eurų įmokų į gyvybės draudimą ir pensijų fondus lubas, taip sumažindamas maksimalią grąžintiną GPM sumą iki 300 eurų per metus. Nuo 2019 m. padidinus GPM tarifą, paskatos lubos buvo sumažintos iki 1 500 eurų, kad būtų išlaikyta ta pati maksimali grąžintina GPM suma – 300 eurų per metus. Jau dabar 300 eurų nėra ta suma, kuri motyvuotų taupyti vidutines ar aukštesnes

pajamas uždirbančius gyventojus per gyvybės draudimą. Labiau pasiturintys gyventojai paprastai naudojami daug didesnę grąžą generuojančiais būdais: investuoja į vertybinius popierius investiciniuose fonduose arba gyvena iš turto pajamų.

Atsižvelgus į aukščiau išvardintus argumentus, GPM susigrąžinimo galimybės ilgalaikio taupymo įmokoms nebūtų galima laikyti lengvata, o veikiau tikslingu mokesčių sistemos bruožu,

ilgalaikė mokesčių paskata taupyti senatvei. Ilgalaikį investavimą apmokestinus gyventojų pajamų mokesčiu, būtų mažinama motyvacija ir galimybė žmonėms patiems prisiimti atsakomybę už savo ateities pajamas, o jų pensijai skirtas krepšelis būtų mažesnis ir menkiau diversifikuotas. Todėl tikslinga nuosekliai siekti subsidiarios atsakomybės už žmonių pajamas senatvėje, papildant valstybės išmokas privataus sektoriaus atsakomybe.

Juridinių asmenų pelno mokesčio tobulinimo perspektyvos

Vadovaujantis mokestinių lengvatų peržiūros darbo grupės tikslu naikinti neveiksmingas lengvatas ir siekiant skatinti investicijas, kaip pagrindinę sąlygą žmonių pajamoms didėti ir žaliajam kursui įgyvendinti, tikslinga keisti galiojančias dalines pelno mokesčio lengvatas visoms įmonėms prieinamu ir investicijoms palankiu paskirstyto pelno apmokestinimo modeliu.

1. Paskirstyto pelno apmokestinimo modelis

Argumentai už:

- Skirtingai nuo dabar taikomų lengvatų, bus sudarytos sąlygos visoms efektyviai veikiančioms įmonėms investuoti, nepriklausomai nuo dydžio, kapitalo kilmės, veiklos srities.
- Bus užtikrintas didesnis Lietuvos ekonomikos bei investicijų efektyvumas.
- Įmonės turės realių lėšų šaltinių investicijoms ir plėtrai, sumažės jų poreikis skolintis.
- Supaprastės mokestinė apskaita ir sumažės administracinė našta.
- Sumažės paskatos verstis šešėline veikla ir dirbtinai mažinti apmokestinamąjį pelną.
- Bus atkurtas Lietuvos mokesčių sistemos konkurencingumas.
- Bus daugiau tiesioginių užsienio ir vietos investicijų, kurioms nereikės suteikti specialių stimulų ir lengvatų.

Kontrargumentai:

- Teiginys: Lietuvoje galiojanti pelno apmokestinimo sistema jau yra vertinama kaip patraukliausia tarp Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO) valstybių taikomų tradicinių pelno apmokestinimo sistemų pagal

Diskusijose dėl pelno mokesčio modelių buvo aptariamoms dvi esminės galimybės:

- pereiti prie paskirstyto pelno mokesčio modelio
- tobulinti galiojančias pelno mokesčio lengvatas

Žemiau pateikiame šių alternatyvų apibūdinimą, palyginimą ir vertinimą.

tarptautinio mokesčių konkurencingumo indeksą 2020 m.

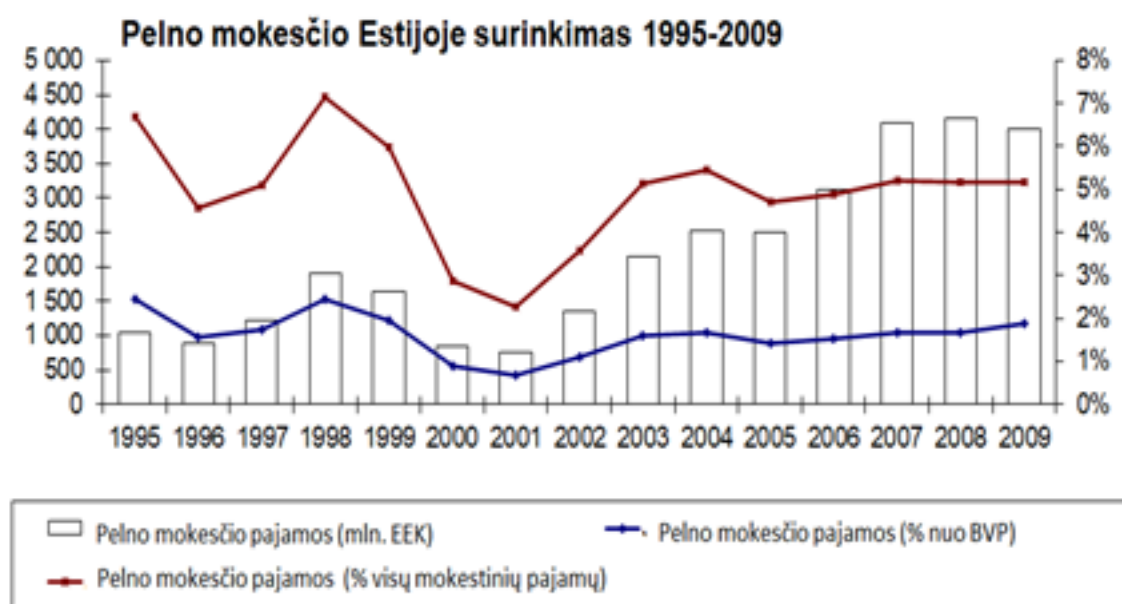
Atsakas: Lietuva tapo sala regione, nes Estija, Latvija, o nuo šių metų ir Lenkija taiko skirstomojo pelno apmokestinimo sistemą. Todėl būtina ieškoti sprendimų, kad, visų pirma, būtume konkurencingi regione. Kai investicijos neapmokestinamos, tai suteikia galimybių ir motyvaciją investuoti tiek vietinėms įmonėms, tiek ir užsienio kapitalui, apsaugo nuo kapitalo išėjimo svetur. Pavyzdžiui, per pastaruosius penkerius metus Lietuvos investicijos į Latviją padvigubėjo ir 2020 m. viršijo 4 mlrd. eurų.

- Teiginys: Neigiamas poveikis biudžetui. Finansų ministerija paskaičiavo, kad Lietuvos atveju estiško modelio pritaikymas reikštų, jog pajamos iš pelno mokesčio būtų apie 400 mln. eurų mažesnės, o tai sudarytų apie 0,7 proc. bendrojo vidaus produkto (BVP).

Atsakas: Estijos patirtis rodo, kad pirmaisiais pakeitimų įsigaliojimo metais galimas pelno mokesčio pajamų sumažėjimas, kuris ateinančiais laikotarpiais bus kompensuotas dėl aktyvesnės investicinės veiklos, sukurtų darbo vietų, augančio ekonomikos našumo, konkurencingumo ir tiesioginių užsienio investicijų (TUI) pritraukimo, o

aktyvesnė investicinė veikla tiesiogiai generuoja pajamas į biudžetą. Remiantis Estijos pavyzdžiu, galima prognozuoti, kad apmokestinant tik paskirstytąjį pelną valstybės pajamos į biudžetą pirmaisiais metais reikšmingai nesumažės, o netrukus pradės augti. Įvykdžius pelno mokesčio reformą 2000 m., Estijoje oficialus įmonių pelnas išaugo kelis kartus. Pirminius pelno mokesčio pajamų nuostolius Estijoje lėmė su mokesčių sistemos pakeitimais nesusiję veiksniai (bendras ekonomikos

nuosmukis dėl 1998–1999 m. Rusijos krizės). Jau 2003 m. Estijos pelno mokesčio pajamos, palyginti su 2000 m., beveik patrigubėjo. Išaugo pridėtinės vertės mokesčio (PVM) ir gyventojų pajamų mokesčio (GPM) surinkimas. 2000 m. GPM pajamos į biudžetą siekė 421 mln. eurų, 2010 m. – 776 mln. eurų, o 2018 m. – 1 411 mln. eurų. BVP perskirstymo lygis Estijoje 2020 metais siekė 45,1 proc. ir leidžia nuolat didinti visuomenės poreikių finansavimą.

Šaltinis: Risto Kaarna (2015), The effects of Estonian retained profit tax exemption on investment and economic development – an overview of the study.

- Teiginys: Pelno mokesčio modelio keitimas Lietuvoje smulkiąjam verslui nėra aktualus, nes joms galioja sumažintas tarifas, taip pat ir jaunosms įmonėms, nes pirmi 3 metai paprastai nebūna pelningi. 2020 m. iš pelno mokesčio valstybė surinko 780 mln. eurų. Iš jų 45 proc. sumokėjo didieji mokesčių mokėtojai, kurie sudaro vos 0,8 proc. visų mokesčių mokėtojų.

Atsakas: Tai, kad daugiausia pelno mokesčio surenkama iš stambaus verslo, nieko nesako apie pelno mokesčio modelio

aktualumą smulkiąjam verslui. Mažesnis gaunamas pelnas mažai įmonei yra tiek pat svarbus, kaip ir didesnis didelei. Perėjus prie skirstomojo pelno mokesčio modelio, visiems ūkio subjektams, įskaitant ir smulkųjį verslą, bus supaprastinta mokesstinė apskaita bei sumažinta administracinė našta, palengvintos investicijų sąlygos. Esama lengvata realiai yra taikoma mikro įmonėms ir neretai dirbtinai stabdo įmonės augimą. Mažoms įmonėms sunku pasiskolinti iš banko, tad kaupiami rezervai užtikrintų mažesnių paskolų poreikį, pagerintų įmonių kreditingumą ir atvertų lengvesnį priėjimą

prie skolinto kapitalo. Jei įmonė dirba pelningai, kažkuriuo momentu ir stambioje įmonėje, ir mažoje įmonėje bus išmokami dividendai ir taip sumokamas pelno mokestis.

- Teiginys: Efektyvūs mokesčio tarifai Estijoje ir Latvijoje yra didesni (t. y. tų šalių įmonės, kai jau pelno mokestį moka, sumoka jo daugiau negu nuo tiek pat gauto pelno sumokėtų lietuviška įmonė).

Atsakas: Finansų Ministerijos pateikiamoje medžiagoje nurodoma, kad efektyvus pelno mokesčio tarifas Lietuvoje siekia 5,8 proc, Latvijoje – 7,4 proc., o Estijoje – 9,3 proc. Vis dėlto, kiekvieno mokesčio tikslas yra papildyti biudžetą, o mokesčio efektyvumas parodo kaip efektyviai tas mokestis surenkamas. Jei efektyvūs mokesčio tarifai Estijoje ir Latvijoje yra didesni, vadinasi, šioms šalims surinkti pelno mokestį sekasi geriau, tai jos daro efektyviau. Vieningas tarifas su kuo mažiau lengvatų ir išimčių lemia didesnį efektyvų mokesčio tarifą Latvijoje ir Estijoje, vadinasi, geresnį jo surinkimą. Taip pat labai svarbu atsižvelgti ir į individualaus ūkio subjekto mokamą efektyvų pelno mokesčio tarifą, jei ūkio subjektas negali naudotis jokiais lengvatomis. Dvigubas pelno apmokestinimo modelis jo uždirbimo ir paskirstymo momentu lemia net 27,75 proc. pelno mokesčio tarifą, kuris nėra konkurencingas atsižvelgiant į tarifus, taikomus kitose Baltijos šalyse.

- Teiginys: Kartais pelnas įmonėje „iššaldomas“ ne todėl, kad jis reinvestuotas, o tik dėl to, kad akcininkai nenori mokėti pelno mokesčio; taip pat egzistuoja pagundos privačiam vartojimui įmonių sąskaita ir t.t.

Atsakas: Siekiant išvengti tokių praktikų galima įgyvendinti taisyklę, kad iš nepaskirstyto pelno ūkio subjektai išsimoka dividendus kas tam tikrą laikotarpį. O vartojimo įmonių sąskaita atvejų pasitaiko ir šiuo metu taikomoje pelno apmokestinimo sistemoje.

Paskirstyto pelno modelis leidžia pereiti prie skaidresnės asmeninio vartojimo per įmonės apmokestinimo tvarkos, ir taip sumažinti piktnaudžiavimo atvejų.

- Teiginys: Pradėta pasaulinė iniciatyva, neleidianti nustatyti žemesnio nei 15 proc. Pelno mokesčio tarifo, todėl nulinio reinvestuojamo pelno mokesčio lengvata turės būti atšaukta.

Atsakas: Iš tiesų, kai susitarimas įsigalios, negalės veikti nulinio reinvestuojamo pelno modelis, tačiau paskirstyto pelno mokesčio modelis galės veikti su tam tikra papildoma administracine našta stambioms įmonėms (virš 750 mln. Eur apyvartos).

- Teiginys: Lietuvoje jau galioja tikslinės, į aukštųjų technologijų didinimą pramonės struktūroje nukreiptos pelno mokesčio lengvatos, kuriomis skatinamas mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros (MTEP) veiklos vykdymas, sukurtų išradimų komercializavimas ir investicijos į technologinį atsinaujinimą, investiciniai projektai.

Atsakymas: MTEP, investicinio projekto lengvatos neatitinka ekonominės veiklos realijų, kai įmonei reikia įsigyti naują įrangą, investuoti į pastatus, pirkti įrenginių dalis ar tuos įrenginius nuomotį arba investuoti į tyrimus ir į įmonei būtiną plėtrą, tačiau neatitinkančią įstatyme numatytų biurokratinių ir labai specifinių reikalavimų. Lengvatos brėžia nenatūralias ribas – investuojamos sumos, srities, sukurtų darbo vietų, kurios verčia įmones į jas orientotis, o daliai ūkio subjektų yra apskritai nepasiekiamos. Todėl naudojimas lengvatomis yra brangus, neprieinamas mažiau pajėgioms įmonėms ir rizikingas toms, kurios jomis naudojasi – nes, esant sudėtingai tvarkai, patikrinimai neretai nustato biurokratinių reikalavimų ir įforminimo tvarkos pažeidimus. Susidaro situacija, kai lengvata egzistuoja atvejams, kurie pasitaiko retai, o visoms

įmonėms aktualiai MTEP veiklai – lengvatų nėra. Nepatyrusias įmones MTEP lengvata pastumia keisti savo investicinius sprendimus, kad būtų galima ja pasinaudoti, o tai ekonomine prasme yra neigiamas reiškinys ir gali lemti nevaisingą MTEP ar investicinį projektą. Reinvesticijos Lietuvos ūkiui būtinos ne tik aukštųjų technologijų pramonėje, ypatingai

įgyvendinant žaliąjį kursą, o MTEP lengvata yra prieinama tik nedidelei ūkio subjektų daliai. Tiek MTEP, tiek investicinio projekto lengvatos yra labai biurokratizuotos, reikalaujančios didelių administracinių išteklių tiek ūkio subjektams, tiek ir valstybei. Tai yra viena iš esminių priežasčių, kodėl Lietuvoje yra toks mažas investicijų į mokslą ir plėtrą rodiklis.

2. Galiojančių pelno mokesčio lengvatų vertinimas

2.1. Mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros lengvata

Lengvata naudojama itin ribotai ir nepasiekia jai keliamų tikslų. Pagal verslo išlaidų, skiriamų MTEP, dalį, lyginant su BVP, Lietuva (0,43 proc., lyginant su BVP) yra 23 tarp ES šalių ir nuo ES vidurkio (1,46 proc.) atsilieka daugiau nei tris kartus. Lengvatos panaudojimą ypatingai varžo naujumo kriterijus, kuris sudaro barjerus ūkio subjektams ja pasinaudoti.

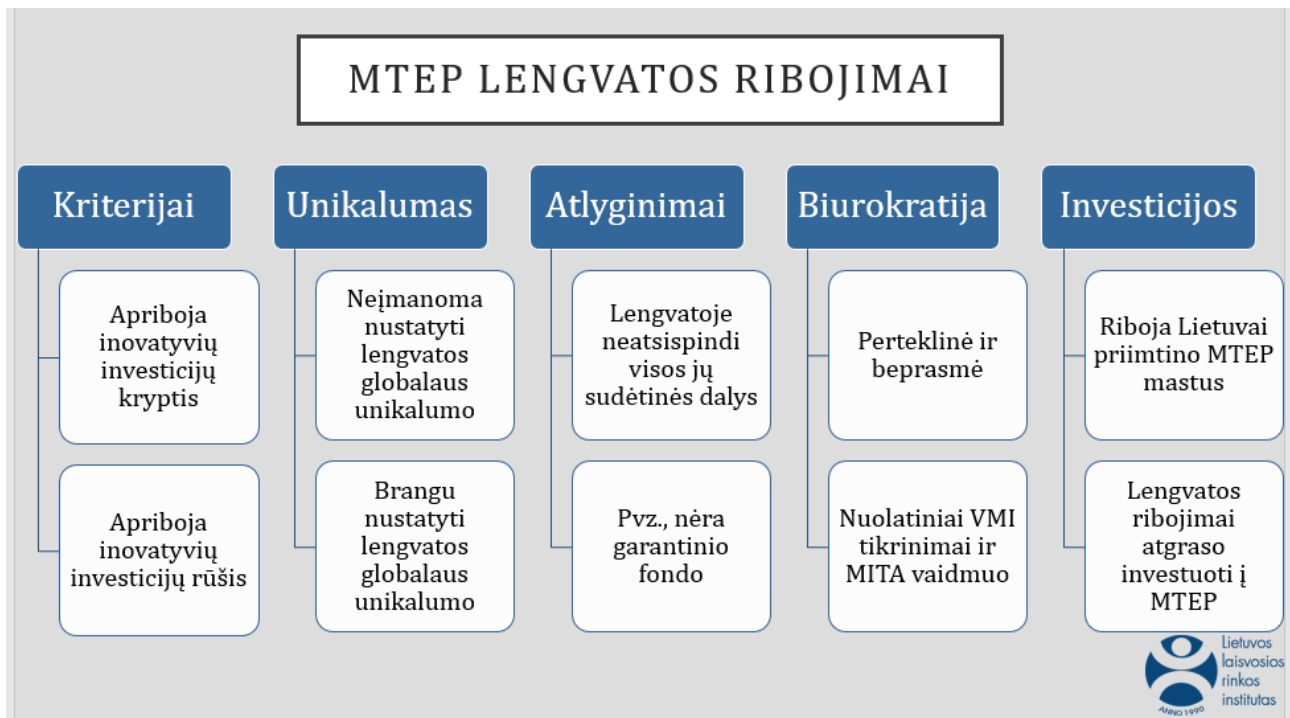
Lietuvos institucijos MTEP skirsto į tris rūšis:

- ✓ fundamentinius tyrimus (įgyti **naujų** žinių apie reiškinį esmę ir (arba) stebimą tikrovę),
- ✓ taikomuosius mokslinius tyrimus (eksperimentiniai arba teoriniai darbai, atliekami norint gauti **naujų** žinių ir pirmiausia skiriami praktiniams tikslams pasiekti),
- ✓ eksperimentinę veiklą (veikla, kurios tikslas kurti **naujus** produktus ar procesus arba tobulinti jau sukurtus produktus ar procesus).

Toks mokslinių tyrimų ir eksperimentinės veiklos apribojimas reikšmingai sumažina ir galimą ūkio subjektų naudojimąsi šia lengvata, nes nors ūkio subjektas ir vykdo mokslinę veiklą, nebūtinai ji yra „nauja“ ir dar nepritaikyta kito ūkio subjekto.

Mokslo, inovacijų ir technologijų agentūra (MITA) gali būti nepajėgi įvertinti mokslinio tyrimo ar sukurtos technologijos inovatyvumo ar kuriamos pridėtinės vertės dėl elementaraus žinių ir pažinimo ribotumo, arba toks įvertinimas gali būti nepagrįstai brangus ir neatitinkantis poreikių. Ūkio subjektai gavę neigiamą MITA vertinimą dėl lengvatos taikymo neturi galimybės aptarti su agentūros atstovais tokį sprendimą ar jį apskųsti.

Dėl reikalingos dokumentacijos kiekio ir žinių poreikio ūkio subjektai dažnai nesiryžta taikyti tokios lengvatos, todėl jos taikymo mastas yra gana žemas, ir nėra pagrindo tikėtis, kad Lietuvos atsilikimas nuo Europos Sąjungos šalių bus įveiktas.

2.2. Investicinio projekto lengvata

Įstatyme nurodytos ilgalaikio turto grupės, kam galima taikyti lengvatą, yra apibrėžiamos per abstrakčiai, paliekama daug vietos ūkio subjektų interpretacijai, iš kurios kyla didelis poreikis konsultacijoms su mokesčių administratoriumi dėl galimybės taikyti lengvatą. Taip pat lengvata taikoma pagal labai siaurus kriterijus:

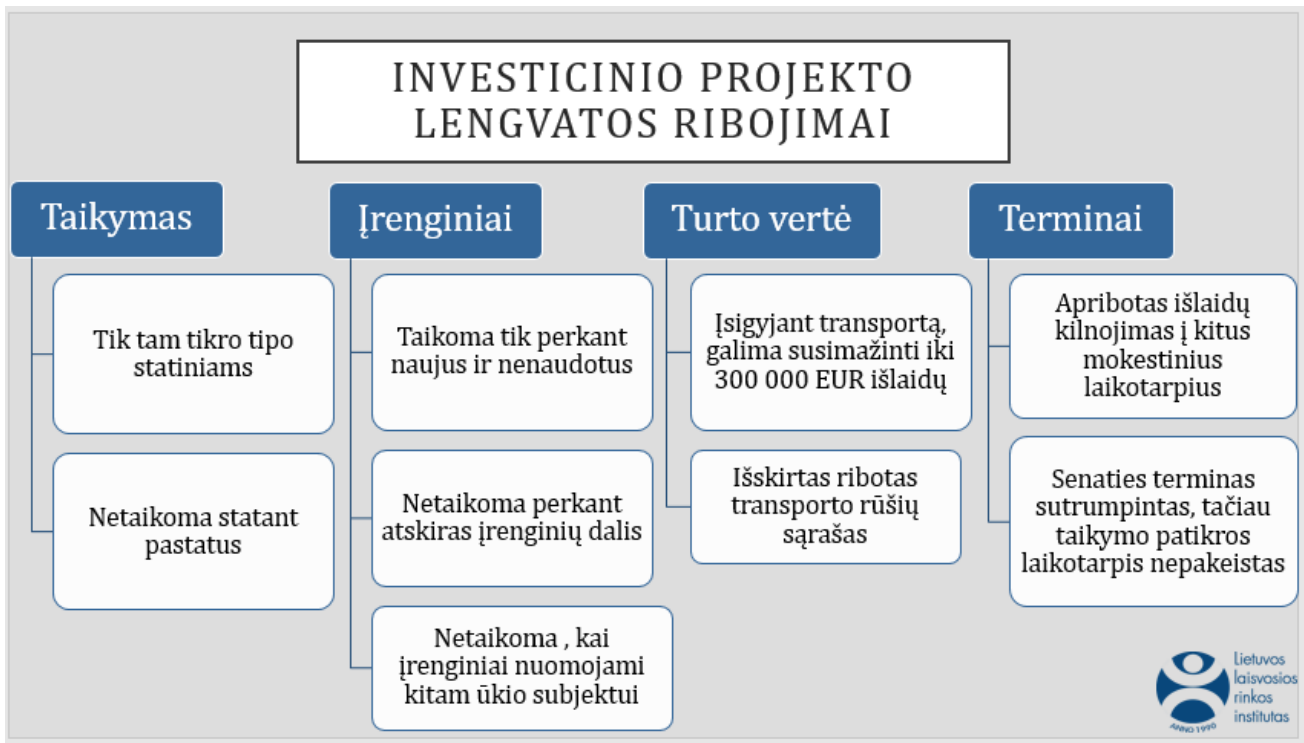
- Lengvata taikoma tik naujiems įrenginiams, pagamintiems ne seniau nei 2 metai. Ne visi ūkio subjektai yra pajėgūs įsigyti visiškai naują ir nenaudotą įrangą ir praranda galimybę tokia lengvata pasinaudoti. Ne visuomet tokių naujausių įrenginių įsigijimas yra ekonomiškai ir technologiškai pagrįstas – įsigyti jau išbandytą kitų ūkio subjektų arba jų jau naudotą įrangą gali būti pagrįsta ir ekonomiškai tikslinga.
- Lengvata netaikoma, kai ūkio subjektas nuomoja įsigytus įrenginius kitai įmonei, nors tai yra jam ekonomiškai tikslinga.

- Lengvata netaikoma tam tikroms įrengimų dalims, t. y. ja galima pasinaudoti perkant tik visą įrenginį. Pavyzdžiui, brangus mašinos volas, (o ne visa mašina) jau negalėtų būti objektas šios lengvatos taikymui.
- Lengvata taikoma tam tikro tipo statiniams, tačiau ja negalima pasinaudoti statant pastatus.
- Įsigyjant krovinius automobilius, priekabas ir puspriekabas, apmokestinamąjį pelną dėl šio turto įsigijimo galima sumažinti tik iki 300 000 eurų patirtų išlaidų per mokesčinį laikotarpį suma. Tai sumažina lengvatos naudojimo galimybes.
- Investicinio projekto išlaidos gali būti perkeliamos už vėlesnius keturis vienas po kito einančius mokesčius laikotarpius apskaičiuotoms apmokestinamojo pelno sumoms sumažinti. Tai prieštarauja logikai, nes po didelių investicijų pirmuosius metus kaip

tik būna daugiausia nuostolių dėl, pavyzdžiui, didelių nusidėvėjimo kaštų ir nėra uždirbama tiek pelno, kuriam būtų galima pritaikyti lengvatą.

- Senaties terminas lengvatos taikymui sutrumpintas iš 5 metų į 3

metus, bet mokesčių administratorius vis tiek gali tikrinti lengvatų taikymą 5 metus atgal. Įmonės, taikančios lengvatą, prisiima reputacinę riziką, kad patikrinimų metu bus atskleisti "piktnaudžiavimai", kuriuos realiai lemia įstatymo netobulumai.

Nuoseklus MTEP ir investicinio projekto lengvatų tobulinimas reikalautų atsisakyti griežtų ribojančių kriterijų ir leisti įmonėms 100 % ilgalaikio turto nusidėvėjimą bei nematerialaus turto amortizaciją, o taip pat turtui įsigyti rezervų kaupimą, neapsunkinant jų papildoma mokesčių našta.

Turto mokesčių veiksmingumas didinant savivaldos finansinį savarankiškumą

Finansinis savivaldos savarankiškumo didinimas yra sveikintinas tikslas, tačiau svarbu siekti jo nuosekliai mažinant centralizuotą lėšų perskirstymą, kuris vykdomas kiekvienais metais pagal tų metų planuojamas savivaldos pajamas ir unikalius perskirstymo koeficientus. Tokiu būdu turtingesnės savivaldybės tampa perskirstymo šaltiniu, o neturtingosios tampa gavėjais. Kol egzistuoja tokia perskirstymo tvarka, daliniai savivaldos fiskalinių funkcijų didinimai yra pavojingi.

Pirma, tai tik sudaro savivaldos nepriklausomybės iliuziją, tačiau tikrovėje savivaldybės priklausys arba nuo joms skiriamų, arba nuo išskaitomų lėšų.

Antra, ypač pavojinga yra suteikti savivaldybėms papildomas kompetencijas nustatyti mokesčius ir nuo jų atleisti, pavyzdžiui, žemės ūkio, socialinių paslaugų, švietimo ir kt. veikloje naudojamo nekilnojamojo turto ir kitose srityse, kurios šiuo metu, vadovaujantis nekilnojamo turto mokesčio įstatymu, nėra apmokestintos. Tai gali tapti politinio manipuliavimo, favoritizmo, protekcionizmo ir atvirkščiai – baudimo įrankiu. Galiojantis apmokestinimas arba, priešingai, neapmokestinimas turėtų būti taikomas savivaldybėse tik visiems ūkio

subjektams vienodai, neišskiriant konkrečių ūkio subjektų ar grupių.

Dėl išdėstytų priežasčių tikslinga didinti savivaldos nepriklausomybę, nuosekliai mažinant perskirstymą, o kol perskirstymas galioja – nustatyti nuolatinius, iš anksto žinomus ir skaidrius perskirstymo koeficientus. Taip savivaldybės bus suinteresuotos siekti didesnių pajamų ir žinos, kad padidėjusios lėšos iš jų nebus atimtos. Taip pat tikslinga spręsti miestų ir žiedinių rajonų savivaldybių jungimą. Didmiesčiai ir aplink esančios rajonų savivaldybės dažnai turi persidengiančias funkcijas, taip yra sudaroma dirva biurokratizmui, procedūrų vilkinimui. Turint galvoje tai, kad vis daugiau gyventojų gyvena priemiesčiuose, jų mokami mokesčiai patenka ne miesto, bet rajono savivaldai.

Taigi, siekiant mažinti šalyje lengvatų taikymą ir užkirsti kelią politiniam piktnaudžiavimui, netikslinga suteikti savivaldai papildomų galių nustatinėti mokesčius ir nuo jų atleisti atitinkamas naujas ūkio subjektų grupes, tai turi būti koordinuojama valstybės lygmeniu, paliekant savivaldai teisę taikyti lengvatinius tarifus.

Nekilnojamo turto mokesčio veiksmingumo vertinimas

Pagal galiojančią tvarką, nekilnojamasis turtas apmokestinimas, jei jo vertė viršija 150 tūkst. eurų. Tačiau jau ir dabar esama lengvatų ir išimčių: turintiems tris ir daugiau vaikų taikoma aukštesnė, 200 tūkst. eurų riba; mokesčio nemoka gyventojai, kurie pajamas gauna iš žemės ūkio veiklos.

- 2020 m. valstybės biudžete turto mokesčiai sudarė vos 1,1 proc.,

nekilnojamojo turto mokestis – 0,8 proc. visų biudžeto pajamų, todėl galima teigti, kad šis mokestis yra neefektyvus: jis sudaro itin nedidelę dalį biudžeto pajamų, be to turi išimčių ir lengvatų, kurios taikomos ne visuotinai, todėl reikalauja didelių administracinių resursų.

- Nekilnojamojo turto mokesčio pagrindinė yda yra, kad jis apmokestina objektą, kuris

negeneruoja pajamų, o nesant realaus mokesčio mokėjimo šaltinio, mokestis gali tapti nepakeliama našta. Nekilnojamojo turto mokestis buvo įvestas, argumentuojant, kad jį mokės tik pasiturintys gyventojai, tačiau laipsniškai siekiama „išplėsti“ subjektų sąrašą, kuriems taikomas mokestis, jis pasiekia vis daugiau, net ir nepasiturinčių gyventojų grupių. Objektai, negeneruojantys pajamų, neturėtų būti apmokestinami, nes gali tapti dar labiau neprieinami didesnei daliai visuomenės. Svarbu paminėti, kad jei žmonės neįperka būsto, jį nuomojasi ir turto mokestį sumoka nuomos pavidalu. Padidėję turto išlaikymo kaštai būna perkelti to turto naudotojams.

- Reikėtų įvertinti, ar dabar taikomos lengvatos nėra diskriminacinės ir neprasilenkia su šios Vyriausybės siekiu sumažinti netikslingų lengvatų kiekį. Nekilnojamojo turto neapmokestinimas, jei pajamos gaunamos iš žemės ūkio veiklos, suteikia pranašumą žemės ūkio veikla užsiimantiems asmenims, taip pat trijų ar daugiau vaikų turėjimas nebūtinai reiškia mažesnes šeimos pajamas ir negalėjimą mokėti nekilnojamojo turto mokesčio.

- Nebaigtų statybų apmokestinimas nėra tikslingas, nes dažniausiai statybos būna nebaigtos dėl to, kad tam nepakanka lėšų.
- Kadangi savivaldos biudžetai ir toliau būtų perskirstomi centralizuotai, savivaldos savarankiškumas, padidinus savivaldybių galią savarankiškai spręsti dėl naujų turto apmokestinimo objektų ir lengvatų nepadidės – atsiras tik jo iliuzija. Atleidimas nuo mokesčio ar tarifo mažinimas tam tikroms grupėms turėtų būti visuotinis, o ne atskiriems subjektams ir grupėms.

Taigi, apmokestinimo plėtimas nekilnojamajam turtui nėra tikslinga priemonė biudžetui papildyti, be kita ko, tai apribos dalies visuomenės galimybes turėti nuosavybę. Savivaldybėms pačioms sprendžiant dėl naujų turto apmokestinimo objektų, pavojingai padidės politinio piktnaudžiavimo, favoritizmo tikimybė.